

(Grill-féle Törvénytár) a 72. §-hoz azt a megjegyzést fűzi, hogy a T. r. 72. §-a alapján az örökhatyó egész adóssága erejéig a jelzálogjogot egyetemlegesen a hagyatékn minden ingatlanára be kell jegyezni. (401. lap.) Ha ez a megjegyzés szó szerint akként volna értendő, hogy hivatalból történik gondoskodás az összes hagyatéki adósságok bekebelezéséről, akkor az általunk vallott érdeklétfogás simán a maga igazához jut — a tételes jogszabályok minden sérelme „célszerű” értelmezés szüksége nélkül. De az idézett megjegyzés értelme nyilván csak az, hogy — ha a bekebelezés kéretik — akkor a bekebelezés valamennyi jószágtestre eszközözlendő. A „kell” nem a bejegyzés hivatalbóli eszközözlésére, hanem a kérelemre eszközözlendő bejegyzésnél a bekebelezésnek minden jószágtestre történendő foganatosítása irányában az egyetemlegességre értendő.

B. S.

Az üzembentartók egymással szembeni felelőssége a veszélyes üzemek találkozásánál.

Amíg a bírói gyakorlatban és a szakirodalomban ma már nincs vita abban a kérdésben, hogy miként alakul a veszélyes üzemek üzembentartóinak felelőssége az üzem körében kárt szenvedettekkel szemben, s az is tisztázást nyert, hogy milyen a kárt szenvedett harmadik személy helyzete az esetben, ha kára két veszélyes üzem találkozásából állt elő, addig egyáltalában nem vagy csak mint jelentőséggel nem bíró mellékkérdéssel foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy milyen a veszélyes üzemek találkozásánál az üzembentartók egymással szembeni felelőssége s pedig az esetben, ha a kár vagy baleset bekövetkeztekor egyik vagy mindkét veszélyes üzemet nem maga az üzembentartó, hanem általa kirendelt vagy megbízott személy vezette vagy irányította.

Mindenkor, amikor ez a kérdés szóba került, szinte természetesnek vétették az, hogy az üzembentartó az általa kirendelt vagy megbízott személyért felelősséggel tartozik az esetben is, ha terhére a kirendeléssel vagy megbízással kapcsolatosan culpa in eligendo, culpa in inspiciendo stb. meg sem állapítható. Holott ez nem is oly magától értetődő dolog, mert a kir. Kúria 551. sz. elvi határozata, amely a veszélyes üzemek találkozásánál alkalmazandó jogszabályokról szól, korántsem rendelkezik ez irányban határozottan.

A hivatkozott elvi határozat szerint ugyanis „ha a kárt két veszélyes üzemnek működése az üzemek körében idézte elő, a veszélyes üzemekre vonatkozó rendelkezéseknek egyik vagy másik fél javára való alkalmazása helyett a felelősség megállapításánál az általános magánjogi jogszabályok alkalmazandók”. Az általános magánjogi szabályok alkalmazását illetőleg valóban nincs is kétség az esetben, ha a veszélyes üzemek találkozásánál mindkét veszélyes üzemet maga az üzembentartó vezette, felmerül azonban azonnal a kétség az általános magánjogi sza-

bályok alkalmazását illetőleg, ha az egyik vagy mindkét veszélyes üzemet az üzembentartó helyett alkalmazottja vagy más általa kirendelt vagy megbízott személy vezette.

Vajjon ily esetben az általános magánjogi szabályok alkalmazása azt jelenti-e, hogy a veszélyes üzemek találkozásánál az üzembentartó felelősségének megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha fennforognak azok a körülmények, amelyeket az általános magánjog a 84. sz. t. ü. határozatban az ügy ellátására kirendelt vagy megbízott személyért való felelősség megállapíthatásához megkíván, (azaz, ha culpa in eligendo, culpa in inspiciendo forog fenn) vagy az általános magánjogi szabályok alkalmazása csak annyit jelent, hogy az üzembentartó felelőssége akkor állapítható meg, hogy ha a veszélyes üzem vezetésére általa kirendelt vagy megbízott személy vétkessége az általános magánjogi szabályok szerint fennforog, de ez esetben azonban saját vétkességére való tekintet nélkül.

A bírói gyakorlat az utóbbi értelmezést fogadta el, mert állásfoglalása szerint az a körülmény, hogy valaki — s pedig bármely célra — oly üzemet vagy üzemmódot alkalmaz, amely természeténél fogva másokra különös veszéllyel jár, a vétkessége nélküli felelősségét megállapíthatóvá teszi. (547. sz. E. H.) All ez a bírói gyakorlat szerint a veszélyes üzemek találkozásánál is s pedig az esetben is, ha a veszélyes üzemet nem maga az üzembentartó vezette, mert a kir. Kúria 84. sz. t. ü. határozat 2. bekezdése úgy rendelkezik, hogy a t. ü. határozatban incorporált jogszabály nem nyer alkalmazást azokban az esetekben, amelyekre külön törvény vagy az üzem vagy a foglalkozás veszélyessége a vétkesség nélkül való felelősséget megállapítja. Így döntött többek közt a kir. Kúria a P. I. 5259/1935. és P. III. 5897/1929. számú határozataiban is, amely utóbbi határozat indokolása szerint: „két veszélyes üzem találkozása esetében is alkalmazandó a kir. Kúria 84. sz. polgári döntvényének az a szabálya, hogy a veszélyes üzemben alkalmazottért a megbízó akkor is felel, ha a megbízott kiválasztásánál kellő gondossággal járt is el”. (Vérszi Mátyás: Autójog 80. oldal.)

Meg kell azonban jegyezni, hogy ily tárgyú határozatok a bírói gyakorlatban csak igen szórványosan fordulnak elő, aminek minden valószínűség szerint az a magyarázata, hogy a peres felek adott esetben, amikor erre lehetőség volt, védekezésükben ezzel a kérdéssel nem foglalkoztak. Ebben valószínűleg közrejátszhatott az is, hogy a jogi szakirodalomban is igen sokan magukévá teszik a bírói gyakorlat fent ismertetett álláspontját bár, nem teljesen ugyanazon okokból, mint a bírói gyakorlat. Vannak ugyanis többen, akik az üzembentartó felelősségét fennforogni látják a tárgyalt esetben azért, mert véleményük szerint az alkalmazott csak képviseli munkaadóját, csak eszköze neki s így a két személyiség valósággal összefolyik. „Qui facit per alium, facit per se.” (Istvánffy László dr.: A tárgyi kártérítési felelősség multja és jövője.) Ez az ú. n. képviseleti elmélet, amely mellett még az elméletek egész sora keletkezett, így a prevenció elmélete, — ennek illusztris képviselője Dr. Marton

Géza egyetemi tanár — amely szerint ahol elemi erők működnek, ott lehetetlen a tökéletes ellenőrzés, s így szükséges az előállható károk lehető megelőzése, ami a vétkesség nélkül való felelősség bevezetésével történnék csak meg. Természetszerűleg ez esetben teljesen közömbös, hogy a veszélyes üzemek találkozásánál az üzemet maga az üzembentartó vagy általa kirendelt személy vezette-e. Ugyanily eredményre jutnak a különböző ú. n. érdekelméletek is, amelyek szerint, aki saját érdekében cselekszik vagy cselekedtet, az felelős az ebből előállható károkért.

Végeredményképen, amint az a fentiekből látható, a bírói gyakorlat, amely valójában az ú. n. veszélyességi elmélet kifejezője és megnyilvánulása, valamint a különböző egyéb elméletek, az üzembentartóknak — a veszélyes üzemek találkozásával kapcsolatos — egymással szembeni felelősségét a tárgyi felelősség problémája és jogrendszerünkben való elhelyezkedése szempontjából nézik, s a szerint látják fennforogni vagy fenn nem forogni az üzembentartók felelősségét a tárgyalt esetben, hogy mily álláspontot foglalnak el a tárgyi felelősség kérdésében.

Véleményem szerint a bírói gyakorlat s a fent említett különböző elméleteknek ebben a kérdésben elfoglalt álláspontja nem teljesen helytálló. A magyar királyi Kúria 551. sz. elvi határozata ugyanis a veszélyes üzemek találkozásával kapcsolatosan — amint azt fentebb is idéztem — a „veszélyes üzemekre vonatkozó rendelkezések helyett a felelősség megállapításánál az általános magánjogi szabályokat” mondja alkalmazandónak s pedig, minthogy egyáltalában nem utal kivételekre, ezek a jogszabályok minden irányban és minden vonatkozásban alkalmazandók. Nem lehet tehát oly álláspontot elfoglalni — mert ennek az elvi határozatban alapja nincs — hogy az általános magánjogi szabályok bizonyos vonatkozásokban, így a balesetért, illetve a felmerült kárért felelős személyek köre tekintetében, alkalmazást nem nyernek, hanem e tekintetben a veszélyes üzemekre vonatkozó speciális rendelkezések alkalmazandók. Már pedig a bírói gyakorlat akkor, amikor a veszélyes üzemek találkozásánál az üzembentartót az esetben is felelőssé teszi a felmerült kárért, amikor a baleset bekövetkeztek az üzemet nem ő vezette, s amikor vele szemben az alkalmazottja vagy megbízottja kiválasztásánál gondatlanság meg nem állapítható, voltaképpen eltér az általános magánjogi szabályok minden irányban való alkalmazásától, illetőleg azokat a veszélyes üzemekre vonatkozó kivételes rendelkezésekkel keverten alkalmazza.

Ily vegyes és kevert jogszabályi alkalmazás indokául nem szolgálhat a bírói gyakorlat által felhozott az a körülmény sem, hogy a kir. Kúria 84. sz. t. ü. határozatának 2. bekezdése akként rendelkezik, hogy a t. ü. határozat azon intézkedése, hogy az ügy ellátására kirendelt vagy megbízott személyért a megbízó csak akkor felelős, ha terhére culpa állapítható meg; a veszélyes üzemekre nem nyer alkalmazást. Helyt nem álló indok ez azért, mert hiszen az 551. sz. E. H. a 84. sz. t. ü. határozat után kelt s így annak magyarázatául is felfogható s mert a teljesülési határozat — indokolásából kivethetően — a 2. bekezdésében

egyébként sem a veszélyes üzemek találkozásának esetéről rendelkezett, hanem a veszélyes üzem és a kárt szenvedett harmadik személy közti viszonyról szól.

A különböző s fent érintett elméletek álláspontját illetőleg pedig nem lehet elhallgatni azt, hogy a vétkességi felelősség a magánjog egyik örök pillére, amely csak átmenetileg homályosulhatott el a veszélyes üzemek és üzemmódok elterjedésével kialakult tárgyi felelősség által. A tárgyi felelősség csak védekezés volt a veszélyes üzemeket és üzemmódokat nem ismerő s attól féltő társadalom részéről a veszélyes üzemekkel szemben, ami azonban nem jelentheti azt, hogy a tárgyi felelősség fenn kell, hogy álljon változatlanul akkor is, amikor a veszélyes, de megengedett üzemekkel és üzemmódokkal a társadalom egyedei már megismerkedtek, azok használatát megszokták és így a vétkesség felismerésére és bizonyítására is meg van a lehetőség. Az út a tárgyi felelősségtől csak a vétkességi felelősség felé vezethet, nem pedig a tárgyi felelősség még szélesebb körű kiterjesztéséhez, amint azt egyesek kívánják.

S ha még nem is tudunk eljutni odáig, hogy a tárgyi felelősség intézményét minden vonatkozásban mellőzzük, szerintem még is arra kell törekedni, hogy azt a lehetőség szerint vissza-szorítsuk s ott ahol arra mód van a vétkességi felelősséget állítsuk vissza az őt megillető helyre. A magánjog tiszta és különböző gazdasági szempontoktól és érdekektől el nem homályosult értelmezésének tehát csak az az álláspont felelhet meg, hogy a veszélyes üzemek találkozása esetén, ha a kár felmerültekor nem maga az üzembentartó vezette az üzemet, az ő felelősségének megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha vele szemben az alkalmazottja vagy más megbízottja kirendelésével kapcsolatosan culpa in eligendo, in inspiciendo stb. állapítható meg.

Mert miért nyerjen ott, ahol hasonló veszélyességű üzemek találkoznak pl. ha két teherautó ütközik össze, súlyosabb elbírálatást a teherautó üzembentartójának felelőssége, mint ott, ahol pl. két lófogató teherkocsi szalad egymásnak. Egymás irányban mindkét típusu jármű hasonló veszélyességgel rendelkezik, s ép ezért nem indokolt az egyik típusu jármű üzembentartóját — tisztán és kizárólag üzemének állítólagos veszélyessége miatt — szigorúbb felelősséggel sújtani, mint a másik típusu jármű üzembentartóját, holott annak adott esetben „vétkessége” ugyanolyan, mint az övé. Ép ez az ellentét arra indított egyeseket, a tárgyi felelősség kiterjesztésének híveit, hogy a kir. Kúria 84. sz. t. ü. határozatának megváltoztatását lássák helyesnek és indokoltnak, mert álláspontjuk szerint az az addigi joghelyzettel szemben visszaesést képez s csak a kisemberek fokozottabb védelmének érdekében született. Ezt a felfogást azonban osztani nem tudom, mert véleményem szerint a 84. sz. t. ü. határozat éppen a tiszta és töretlen magánjogi gondolkodásnak érvényre juttatása, amelynek minden irányban, tehát a fentiek tekintetében való alkalmazása mindennél kívánatosabb.

Mert, ha az amerikai jog el tudott jutni odáig, hogy egyál-

talában nem ismeri a veszélyes üzem fogalmát, akkor egyáltalában nem látok veszélyt abban, hogy a magyar jogban az üzembentartót nem tesszük felelőssé a veszélyes üzemek találkozásánál felmerült kárért az esetben, ha a veszélyes üzemet vezető személy kirendelésénél kellő gondossággal járt el, pl. a szükséges és előírt hatósági engedéllyel rendelkező egyént alkalmazott az üzem vezetésére.

Lehet, hogy ily megoldás mellett a balesetből származó károk nem lesznek oly biztosan behajthatók, mint a mai joghelyzet mellett, azonban a felmerült károk megtérítésének kérdése — mert hiszen valójában erről van itt szó — elsősorban gazdasági és nem jogi kérdés. Ez megoldható akár kényszerbiztosítással, akár a veszélyes üzemek üzembentartóinak kényszertársításával és a felmerült károknak köztük való aránylagos felosztásával, ami azonban már közigazgatási és nem magánjogi kérdés.

Dr. Büki Dénes.

Behajtási diligencia és készfizetői kezesség.

Eddigi bírói gyakorlatunk szerint a behajtás terén a hitelező terhére eső mulasztás, aminek következményeképp a kezes felszabadulása következett be, egyaránt érvényesíthető volt úgy a közönséges kezes, mint a készfizető kezes részéről. „A készfizető kezes, éppen úgy, mint a közönséges kezes, sikeresen élhet a hitelezővel szemben azzal a kifogással, hogy a hitelező az egyenes adós ellen követelésének behajtása körül olyan késedelmes volt, hogy e miatt a kezes az egyenes adós ellen őt megillető visszkéretet sikerrel többé nem érvényesítheti“. (Kúria G. 378/1900. Grill-féle törvénytár Szladits-Fürst-Ujlaki Kötelmi Jog I. 220. oldal). A Kúria még az utolsó években is kifejezetten hangsúlyozta, hogy mai gyakorlatunk eltér magánjogi törvénykönyvünk álláspontjától és hogy a bírói gyakorlat e tekintetben a Tervezet álláspontját nem tette magáévá. A Kúria VII. 5838/1937. sz. határozata (Jogi Hírlap 1938. évf. 206. eset) indokolásában a következő kijelentést teszi: „A kezes az anyagi jog szabályai szerint felszabadul kötelezettsége alól, ha a követelés a hitelező hibájából a főadóssal szemben behajthatatlanná válik, azonban ez a szabály a készfizető kezesre nem áll akkor, ha a követelés a hitelező késlekedése miatt oly időben vált a főadóssal szemben behajthatatlanná, amikor a kezes már az ő terhére róható teljesítési késedelemben volt“. Az ítélet szövegezése teljesen egyezik a MMT. 1212. §. 3. bekezdésével. A Kúria döntését nemcsak a döntés tartalmi fontossága miatt emeljük ki, hanem mint a Tervezet felszívódási folyamatának egyik jelentős termékét, olyan területen, ahol eddig a gyakorlat tudatosan mellőzte a Tervezet álláspontjának elfogadását.

B. S.